

N:o 38.

Ank. till Riksd. kansli den 18 mars 1889, kl. 5 e. m.

Utlåtande, med anledning af väckta förslag angående räntefrihet för eller afskrifning af oguldna återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.

(R. A.)

I proposition af den 14 december 1888 (n:o 13), som till statsutskottet remitterats, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva den lindring uti de nu gällande villkoren för återbetalning af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag af Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag beviljadt lån, att det nu återstående kapitalbeloppet, 24,236 kronor 68 öre, räntefritt finge åtnjutas och återbetalningen verkställas på det sätt, att hvarje af åren 1888—1894 inbetalades 3,000 kronor samt för år 1895 3,236 kronor 68 öre.

Af det vid nämnda proposition fogade statsrådsprotokoll öfver civilärenden inhemtas hufvudsakligen följande.

Sedan inom Listers härad i Blekinge län bildats ett bolag, benämndt Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag, med ändamål att genom dambyggnader hindra hafsvatten från att inströmma i sjön Vesan och öfversvämma deromkring belägna kärr och sidlända egor, att genom afledning och utpumpning uttömma det vatten, som från andra håll ditkomme, samt att vidtaga förberedande åtgärder till undanrödjande eller afhjelpande af hvad som kunde hindra ifrågavarande ändamåls rättsliga befrämjande, allt i öfverensstämmelse med ett af landbruksingenjören Ph. Åkerman den 20 april 1860 upprättadt förslag,

sådant detsamma med särskilda bestämmelser kunde varda antaget eller fastställt; stadfäste Kongl. Maj:t den 10 april 1863 för nämnda bolag reglemente, hvaruti, bland annat, stadgades dels uti § 2, att bolagets delegare vore alla de egare eller innehafvare af den utafifrågavarande vatten skadade jord, hvilka, enligt de i förordningen den 30 november 1841 fastställda grunder, skulle i förhållande till blifvande jordförbättring i gäldandet af arbetskostnaden deltaga, och att, då den uti reglementet afsedda jordegendom komme under en annan egares eller innehafvares förvaltning, den nye egaren eller innehafvaren ansåges sjelfskrifven såsom delegare i bolaget med företrädarens både rättigheter och skyldigheter, dels ock i § 3, att en hvar vore bolagsman i förhållande till den vinst, han, efter skedd uppmätning och gradering af den vattenskadade egendomen, befunnes hemta af kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsföretaget, och att efter denna grund så väl hans ansvarighet som rösträttighet skulle beräknas, men att intill dess rätta delaktighetsbeloppet blifvit på sådant sätt bestämdt, hans andel i bolaget borde beräknas efter den areal, han enligt bemälda Åkermans vid dennes omförmälda förslag fogade uträkning innehade, med vilkor likväl att, om någon under tiden fått utbetala för mycket eller för litet, sådan rättelse skulle ega rum, att den, som utbetalt för mycket, återfinge sitt öfverskott och den, som betalt för litet, fylde det som fattades, i begge fallen med ränta, när rätta delaktighetsbeloppet blefve bestämdt. Uppå framställning af enskild motion när beviljade Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag ett lånebidrag af 50,000 riksdaler till företagens understödjande, under vilkor, bland annat, att efter tre års förlopp från slutet af det år, hvarunder låne-medlen utbeholdits, borde årligen erläggas åtta procent af hela den lyftade lånesumman, hvaraf ränta efter fem för hundra skulle godgöras å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgöra afbetalning derå.

Efter det Kongl. Maj:t derefter den 15 mars 1864 fastställt ofvan omförmälda, af Åkerman upprättade arbetsplan samt den 3 juni samma år godkänt ett af den till företagens utförande utsedda arbetsdirektion undertecknad kontrakt om arbetets påbörjande sistnämnda år och fullbordande före den 1 oktober 1867, blef det beviljade låneunderstödet från riksgäldskontoret utbetaldt den 22 juli 1864. Arbetet påbörjades samma år och fortgick under åren 1864 och 1865 i enlighet med den fastställda planen, men vid 1866 års vårflod blefvo de för arbetets utförande uppförda kanalvallar sönderskurna och bortförda, hvarigenom dels stor skada orsakades å nedanför liggande odlad mark, dels ock den afleda Norje-åns vatten återfördes till sitt förra lopp genom sjön Vesan. I anledning häraf beviljade Kongl. Maj:t den 10 augusti 1866 bolaget ett amorteringslån från handels- och sjöfartsfonden å 10,000 kronor till

företagets utförande och kanalvallarnes återställande i enlighet med ett af majoren i väg- och vattenbyggnadscorpsen A. Remmer uppgjort förslag, slutande å 22,467 kronor.

Då emellertid företaget icke kunde inom den fastställda arbets-terminen fullbordas, beviljade Kongl. Maj:t vid två särskilda tillfällen förlängning af arbetstiden, senast till den 1 oktober 1872.

På framställning af enskild motionär medgaf dessutom Riksdagen år 1868 den förändring i de bestämda villkoren rörande det från riksgäldskontoret anvisade lånet, att till och med 1870 blott fem procent behöfde erläggas och att amorteringen ej behöfde begynna förr än med år 1871.

År 1872 ingick arbetsdirektionen till Kongl. Maj:t med en skrift, deruti direktionen, med förmälan att bolaget insett fruktlösheten af sina bemödanden att, utan delegarnes ruinerande, fullborda sjötappningsarbetet efter den fastställda planen och att bolaget därför vid bolagsstämma den 11 juni 1872 beslutat genom direktionen anhålla, att den en gång medgifna rättigheten till lånens amortering på vissa år måtte bolaget förunnas, ehuru bolaget sett sig urståndsatt att fullborda sjöaftappningsarbetet, i underdånighet anhöll att Kongl. Maj:t täcktes medgifva bolaget rättighet att fortfarande liksom dittills genom årlig inbetalning till stadgadt belopp erlägga ränta och afbetalning å båda lånen, intill dess desamma sålunda blifvit till fullo guldna.

Uti underdånigt utlåtande, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län öfver denna framställning den 24 december 1872 afgaf, anfördes, att företaget, som enligt det uppgjorda förslaget beräknats kosta 86,775 riksdaler, redan då medtagit en kostnad för intressenterna af 146,251 riksdaler, utan att likväl det afsedda ändamålet uppnåtts. Ehuru detta höga kostnadsbelopp till någon del tillkommit genom mindre ändamålsenliga åtgärder från intressenternas sida och genom räntor å upptagna lån samt genom bristande kraft, enighet och beslutsamhet hos intressenterna, vore likväl Kongl. Maj:ts befallningshafvande, liksom nästan alla de personer, som om arbetet tagit kändedom, öfvertygad derom, att detsamma icke kunnat bringas till ett tillfredsställande slut efter den därför fastställda planen. Företaget hörde onekligen till de svåraste i sitt slag, enär den areal, som skulle torrläggas, egentligen vore en hafsvik, uti hvilken betydliga vattenmassor utfölle dels genom två år och dels genom det starka tillflöde, som i synnerhet vid snösmältningstiden nedströmmade från en bergås.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåg derföre företagets misslyckande åtminstone till någon del vara beroende på förhållanden, som icke kunde läggas intressenterna till last.

På grund af hvad sålunda förekommit föreslog Kongl. Maj:t genom proposition den 18 januari 1873 Riksdagen att medgifva att bolaget finge, på de vilkor Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, bibehålla det statslån å 50,000 riksdaler, bolaget från riksgäldskontoret erhållit, och återgälda lånet genom årliga inbetalningar i stadgad ordning utan förbindelse för bolaget att torrlägga sjön Vesan.

Sedan Riksdagen dertill lemnat sitt bifall, tillät Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 4 december 1874 bolaget att fortfarande bibehålla ifrågavarande båda lån och desamma, jemlikt stadgade amorteringsplaner, återgälda utan förbindelse för bolaget att i vidsträcktare mån än som redan skett fullborda företaget.

Det från handels- och sjöfartsfonden beviljade lånet har sedermera blifvit till fullo återbetaldt och förvaltningen af det från riksgäldskontoret anvisade lånet har från och med år 1874 öfvertagits af statskontoret.

Nu hafva delegarne i bolaget uti en till Kongl. Maj:t ingifven skrift, med förmälan att värdet af den genom företaget, som utförts under ledning af majoren i väg- och vattenbyggnadscorpsen A. Remmer, vunna jordförbättringen, af utsedd nämud år 1880 uppskattadt till 81,867 kronor 64 öre, men af häradsstyrelsen nedsatt till 62,438 kronor 36 öre, icke ens motsvarade hälften af de kontanta utlägg, bolaget hittills fått för arbetet vidkännas, och att så stor förlust redan för bolaget uppkommit, att flere delegare i följd deraf måst gå från hus och hem och att detsamma skulle blifva fallet med ännu flere, om de till 4,000 kronor fastställda annuiteterna å omförmälda lån å 50,000 kronor skulle fortfarande gäldas, i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att den ännu obetalda delen af lånet, utgörande, enligt bifogad uppgift från statskontoret, med upplupen ränta vid 1887 års slut 24,778 kronor 63 öre, måtte få afskrifvas.

Vid denna ansökning var fogadt, bland andra handlingar, bevis af domhafvanden i orten att en stor del af de hemman, hvilka hade sina egor inom området för ifrågavarande bolag, besvärades af inteckningar för gäld intill och öfver hemmanens verkliga värde, hvilket särskildt vore fallet med de hemman, hvilka syntes få vidkännas största kostnaden för företaget, samt att ställningen bland flertalet bland jordegarne syntes vara sådan, som förmådde de icke i längden erlægga de bidrag, hvilka år efter annat hos dem uttaxerades för återgåldande af ifrågavarande statslån.

Öfver denna ansökning hafva yttranden afgifvits af åtskilliga myndigheter, på sätt i statsrådsprotokollet närmare meddelas.

Förste landtmätaren i Blekinge län har såsom sitt omdöme ut-

talat, att värdet af den vunna jordförbättringen icke motsvarade räntan å de derfor nedlagda kostnader tillika med utgifterna för kanalarbetets årliga underhåll, hvadan och då flertalet af delegarne i följd af den ojemna och orättvisa årliga utdebitering, som följde af den ofvan omnämnda bestämmelsen i bolagsordningen, att kostnaderna skulle utdebiteras efter egovidden, intill dess företaget vore fullbordadt, icke fortfarande förmådde bära dessa utgifter, förste landtmätaren ansåge skäl förefinnas att bevilja den sökta afskrifningen.

Statskontoret har, jemte meddelande af den upplysning, att under åren 1869—1887 för ifrågavarande lån influtit 67,500 kronor, hvaraf 41,736 kronor 68 öre beräknats såsom ränta och återstoden 25,763 kronor 32 öre utgjort kapitalafbetalning, så att ett kapitalbelopp af 24,236 kronor 68 öre återstode oguldet, vidare anført, att då ifrågavarande sjösänkingsarbete, som enligt det uppgjorda förslaget beräknats kosta 86,775 kronor, enligt vid ansökningen fogadt intyg medfört en kostnad, förutom vissa ej upptagna utgifter, af 139,507 kronor 19 öre, och denna kostnad med mera än dubbla beloppet öfverstege det värde, hvartill fördelarne af det hittills gjorda ofullständiga arbetet uppskattats, samt detta ofördelaktiga resultat till icke ringa del syntes böra tillskrifvas förhållanden, hvarå bolaget icke kunnat hafva synnerlig inverkan, ansåge statskontoret, med hänsyn jemväl dertill att å ifrågavarande lån under hela tiden erlagts ränta efter 5 procent till sammanräknadt belopp af 41,736 kronor 68 öre, hvilken räntefot för de senare åren måste anses jmförelsevis hög, sig kunna hemställa om sådan lindring i de bestämda betalningsvilkoren, att räntefrihet å det återstående kapitalbeloppet, 24,236 kronor 68 öre, måtte bolaget medgifvas och att den årliga inbetalningen nedsattes till 3,000 kronor för åren 1888—1894 samt till 3,236 kronor 68 öre för år 1895.

Då i ofvan berörda Kongl. proposition endast hemstälts om räntefrihet för ifrågavarande lån och om annuitetens nedsättning från 4,000 till 3,000 kronor, med undantag endast för år 1895, då 3,236 kronor 68 öre, utgörande den beräknade kapitalåterstoden, skulle erläggas, har uti en inom Andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion (n:o 172) herr *N. Jönsson* föreslagit, att lånet måtte helt och hållet afskrifvas.

Till stöd för detta yrkande har motionären hufvudsakligen åberopat innehållet af ett vid hofrättssyn i anledning af rättegång om upp-

skattningen af det genom ifrågavarande uttappning vunna jordförbättringsvärdet af statens landtbruksingeniör E. W. Ewe såsom synerättens tillkallade, sakkunnige biträde i november månad år 1888 afgifvet utlåtande öfver sjösänkningsföretaget. Utskottet har tagit del af detta utlåtande, och innehåller detsamma, bland annat, som i motionen närmare omförmäles, att medelvattenståndet i Vesan nu är detsamma som före vattenafledningsföretagets utförande; att felaktigheterna i förslaget haft sin orsak i då för tiden förefintliga ofullständiga erfarenhetsrön rörande på saken inverkan förhållanden; att jordförbättringen af bemälda landtbruksingeniör beräknades till ett värde af 16,155 kronor 4 öre, så att, under förutsättning att anläggningarna vidmagthölles, bolaget kunde af vattenledningen undfå en vinst per år, efter fyra procent, af 646 kronor 20 öre; samt att hela arbetet vore, såsom vattenafledningsföretag, att anse såsom alldeles misslyckadt.

Motionären har vidare anfört, att, enligt sammandrag af bolagets uttaxeringslängder, bolagets utgifter uppgått till 171,122 kronor 95 öre samt att bolagets utgifter således öfverskridit det vunna jordförbättringsvärdet med ej mindre än 154,967 kronor 91 öre, som torde komma att ökas med tusentals kronor endast i rättegångskostnader, innan pågående ofvan omförmälda rättegång hunne afslutas; att af de i början till bolaget iuberäknade cirka 3,000 tunnland 1,200 à 1,300 tunnland genom rättegång blifvit från bolaget befriade och således endast 1,771 tunnland 6 kappland vore betalningsskyldige eller i bolaget kvarstående; att när uppskattningen af jordförbättringsvärdet genom rättegång vunnit laga kraft, samt uträkningen bolagsmännen emellan i enlighet med bestämmelserna i 3 § af det för bolaget gällande reglemente blifvit verkställd, endast den till förbättring uppskattade jorden komme att i förhållande till förbättringsvärdet i uttappningskostnaderna deltaga; att, då en stor del af jorden säkerligen komme att åsättas ingen eller högst obetydlig förbättring och dess egare således genom gjorda uttaxeringar betalt för mycket till kostnaderna och på grund af förenämnda § vore berättigade att erhålla tillbaka hvad de sålunda betalt för mycket, kostnaderna komme att gäldas af blott en del bolagsmän; samt att häraf lätt kunde inses huru förtviflad och behjertansvärd deras ställning vore, och att den begärda afskrifningen vore nödvändig för att de med sina familjer skulle undgå att få gå ifrån sina hus och hem.

Då motionären trodde sig hafva visat, att de af statens landtbruksingeniör Åkerman för arbetsföretagets utförande uppgjorda kalkyler och planer, hvarförutan företaget säkerligen ej kommit till stånd, varit felaktiga i beräkningarna och missledande, samt arbetet utförts under ledning af majoren i väg- och vattenbyggnadscorpsen A. Remmer och

således staten genom sina tjenstemäns ofrivilligt missledande åtgärder varit väsentligaste orsaken till detta olyckliga bolags tillkomst, för hvars skull åtskilliga bolagsmän blifvit ruinerade och ännu flera torde blifva det utan annan förskyllan, än att de låtit leda sig af sakkunnige mäns omdöme, har motionären ansett den begärda afskrifningen af lånet vara en gärd af rättvisa och billighet.

Enär enligt utskottets åsigt ifrågavarande företags misslyckande hufvudsakligen torde vara att tillskrifva omständigheter, som det ej berott på delegarne att afhjelpa, och främst den ringa erfarenhet beträffande ett sådant arbetes planläggning och utförande, som vid tiden för förslaget upprättande stått till buds, anser sig utskottet ega giltig anledning tillstyrka Riksdagen att behjerta desse delegares belägenhet. Som emellertid skäl förefinnes att antaga, att de enskilde jordegarne icke äro utan skuld till företagets mindre lyckliga resultat, finner utskottet sig härutinnan ej kunna gå längre än till förordande af hvad Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med statskontorets yttrande föreslagit; och får utskottet därför hemställa,

att Riksdagen må, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men utan afseende å herr N. Jönssons motion, medgifva den lindring uti de nu gällande vilkoren för återbetalning af det Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag af Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag beviljade lån, att det nu återstående kapitalbeloppet, 24,236 kronor 68 öre, räntefritt må åtnjutas och återbetalningen verkställas på det sätt, att för hvarje af åren 1888—1894 inbetalas 3,000 kronor samt för år 1895 3,236 kronor 68 öre; börande de på år 1888 belöpande 3,000 kronor inbetalas under innevarande år och de öfriga beloppen hvart och ett före slutet af det år, för hvilket beloppet skall erläggas.

Stockholm den 18 mars 1889.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.